

▲ Odrůda jabloně Punčové neboli Hedvábče z obce Lučina.

Významný krok k záchraně bohatství našich odrůd ovocných dřevin

*Jana Rolková, AOPK ČR, Regionální pracoviště Správa CHKO Slavkovský les
Martin Lída, ČSOP - koordinátor projektu Oživení starých odrůd*

V rámci projektu Českého svazu ochránců přírody "Oživení starých odrůd" se v letošním roce dosáhlo několika významných úspěchů ohledně vysazování tradičních odrůd ovocných stromů v naší krajině.

Prvním posunem bylo sestavení záchranných sortimentů a jejich publikace ve Standardu o výsadbách ovocných dřevin v zemědělské krajině (Boček 2016). Jsou to vlastně seznamy odrůd, které je vhodné uchovat v krajině Čech, Moravy a Slezska. Sortimenty jsou zároveň rozděleny do úrovní podle důležitosti při jejich navrácení do krajiny ať už na celostátní či regionální úrovni.

Pro Karlovarský kraj jsou v záchranném sortimentu uváděny s puncem regionality, tedy místního pěstování právě v tomto kraji, kupříkladu odrůdy jabloní Punčové pocházejících z Čech z období poloviny 18. století a Antonovka, pocházející pravděpodobně z Ruska, nebo odrůda třešně Doupovská černá, místní polochrupka Doupovských hor, jejíž původ je zahalen tajemstvím. V průzkumném záchranném sortimentu jsou zařazeny pro Karlovarský kraj některé velmi zajímavé nálezy z mapovacích akcí, se kterými si při určování ani zkušení pomologové zatím neví rady. Jsou pak vedeny pod prozatímními, resp. pracovními názvy.

- ▲ Třešeň Doupovská černá, lokální odrůda Doupovských hor.
- ▼ Odrůda višně Amarelka pístovská, místní průzkumný sortiment, stromy nalezeny v Pístově a Kostelní Bříze. Všechny fotografie Martin Lipa.

▲ Odrůda jabloně Antonovka, pěstovaná například v genovém sadu v Tachově. Foto: Martin Lípá.

Jedná se například o velmi zajímavou a neurčenou odrůdu višně – pracovníě pojmenovanou Amarelka pístovská, která byla nalezena v Pístitově nebo v Kostelní Bříže. Nejen o těchto odrůdách se dozvíte v nové databázi na <http://www.stareodrudy.cz/> v archivu starých odrůd, který vznikl také díky projektu Oživení starých odrůd. Druhým významným krokem bylo, že dne 25. května 2016 byl odeslán z Ústředního kontrolního a zkušebního ústavu zemědělského Brna na Ministerstvo zemědělství ČR návrh vyhlášky, která stanoví seznam ovocných odrůd s úředně ověřeným popisem. Zapsané odrůdy s úředním popisem bude možné po 1. lednu 2017 množit a prodávat v neomezeném množství. Důvodem snahy o zařazení starých krajových odrůd ovocných dřevin do návrhu vyhlášky je využít bohatství rozmanitých odrůd ovocných dřevin rostoucích ve volné krajině, které se významně liší schopnostmi využívat nebo tolerovat různé stanovištní podmínky a jsou nedílnou součástí naší zemědělské krajiny již po celá staletí.

Od 1. července 2017 bude možné množit a prodávat bez omezení pouze odrůdy registrované a odrůdy s úředním uznaným popisem. Dosud valná většina starých odrůd v těchto dvou seznamech nefigurovala. Nakonec po značném úsilí se sem podařilo zařadit i velkou většinu starých odrůd ze záchranných sortimentů (na 300 odrůd s úředním popisem, téměř polovinu z nich tvořily jabloně). Mnoho desítek odrůd mohlo být zařazeno do této

vyhlášky pouze díky tomu, že se podařilo v relativně krátké době od srpna 2015 do dubna 2016 zpracovat pomologům technické dotazníky, které se stanou jejich úředně uznaným popisem, a vytvořit k nim příslušnou fotografickou dokumentaci.

Dalším významným počinem, který se aktuálně připravuje v rámci novelizace Zákona č. 219/2003 Sb., o uvádění do oběhu osiva a sadby pěstovaných rostlin, je nová právní úprava za účelem zachování genetické rozmanitosti. Bylo by tak umožněno produkovat v limitovaném množství 100 ks výpěstků na školkařský závod všechny ostatní staré odrůdy. Popis takto množené odrůdy bude povinen školkařský závod předložit na vyzvání a v rozsahu technického dotazníku pro úředně uznaný popis. Pokud bude schválena navrhovaná právní úprava a vydána připravená doprovodná vyhláška, bude to znamenat významnou změnu pro zlepšení dostupnosti mnoha starých odrůd. Závěrem bychom chtěli poděkovat za spolupráci na tvorbě úředně uznaných popisů Českému svazu ochránců přírody, Ovocnářské unii ČR, Agentuře ochrany přírody a krajiny ČR, Ústřednímu kontrolnímu a zkušebnímu ústavu zemědělskému, Ministerstvu zemědělství ČR, Ministerstvu životního prostředí ČR, autorům popisů jednotlivých odrůd a fotodokumentace v technických dotaznících a v neposlední řadě mnoha sponzorům.

Jako informační podpora pro záchranné sortimenty i pro školkaře a pěstitele starých odrůd byl též spuštěn již zmíněný web na adrese www.stareodrudy.cz/. Najdete na něm ke stažení staré pomologické knihy, popisy odrůd i databázi genofondových ploch. Doufáme, že se stane trvalou inspirací pro oživení starých odrůd ovocných stromů.

Projekt "Oživení starých odrůd" byl Podpořen grantem z Islandu, Lichtenštejnska a Norska v rámci EHP fondů. ■

Literatura:

Boček S. et al. (2016): Standardy péče o přírodu a krajinu – SPPK C02 003: 2016. Funkční výsadby ovocných dřevin v zemědělské krajině. - Zahradnická fakulta, Mendelova univerzita v Brně a Agentura ochrany přírody a krajiny ČR. - Ms., 53 pp.